

Tikanmäki Jyrki 2009

VARKAUDEN YHTEISKOULU

Koulun perustaminen

Leppävirran ja Joroisten rajalla sijainneeseen Varkauden teollisuustaaajamaan perustettiin oppikoulu varsin myöhään. Ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu Jyväskylän lyseo oli perustettu 1858. Sitä seuranneina vuosikymmeninä valtio ja yksityiset kannatusyhdistykset olivat perustaneet suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä oppikouluja kaupunkeihin eri puolilla Suomea. Esimerkiksi Savossa oli perustettu Kuopion lyseo 1872, Mikkelin ruotsinkielinen lyseo 1872 (vuodesta 1883 kaksikielinen), Savonlinnan lyseo 1884 ja Pieksämäen yhteiskoulu 1909.

Oppikoulujen perustaminen johtui tarpeesta nostaa väestön sivistystasoa. Suomenkielisten oppikoulujen perustamisen oli fennomaaneille hyvin tärkeä asia, koska niiden avulla saataisiin luotua suomenkielinen sivistyneistö – mahdollistihan kahdeksanluokkaisen oppikoulun käyminen pääsyn opiskelemaan yliopistoon.

Varkaudesta oli muodostunut jo 1800-luvun loppupuolella vireä teollisuustaaajama. Taajamassa asui vuosisadan vaihteessa noin 2 500 ihmistä. Tehtaan johtotehtävissä toimivat lähettivät lapsiaan oppikouluun kaupunkeihin, mutta omaa koulua alettiin kaivata jo 1900-luvun alussa. Keväällä 1907 pidetyssä oppikoulun perustamista käsitelleessä kokouksessa oppikoulua pidettiin tarpeellisenä. Siinä ei vielä kuitenkaan onnistuttu. Hanketta tukeneen Wahl & Co:n Varkauden tehtaiden taloudellinen tilanne heikkeni. Myös kielikiistat vaikeuttivat oppikoulun perustamista.

Ensimmäinen maailmansota ja Suomen sisällissota siirsivät myös oppikoulun perustamista. Kun olot Varkaudessa sisällissodan jälkeen alkoivat vähitellen palautua normaaleiksi, aika oli valmis suomalaisen oppikoulun perustamiseksi Varkauteen. Väestöpohjaa oppikoululle oli, sillä taajaman väkiluku oli kohonnut jo noin 4700 ihmiseen. Yleinen kokous perusti kesällä 1919 **Varkauden Suomalaisen Yhteiskoulun**. Koulun kannatusyhdistys oli saanut koottua riittävästi kannatusmaksuja yksityisen oppikoulun perustamiseksi. Taustavoimina oli tehtaan virkailijoita, kansakoulun opettajia, seudun maanviljelijöitä ja A. Ahlström Osakeyhtiö. Koulun ensimmäiseksi johtajaksi valittiin V.E. Pulliainen (1919–21).

Oppikoulu alkoi Kansankeittiön rakennuksessa syyskuussa 1919 kaksiluokkaisena: ensimmäiselle luokalle tuli 40 ja toiselle 31 oppilasta. Keväällä 1921 aloitettiin koulun rakentaminen Ahlströmiltä saadun rahalahjoituksen turvin. Koulun toisella johtajalla, U.K. Teittisellä (1921–24) oli kunnia jakaa ensimmäiset keskikoulutodistukset vuonna 1923. Samana vuonna koulu alkoi saada pysyvästi valtionavustusta. Oppilaat olivat lähtöisin tehtaan virkailijoiden kodeista, keskiluokasta, työväestöstä ja maanviljelijäperheistä.



Varkauden Yhteiskoulun rakennus Satakunnankadulla

Varkauden Suomalaisen Yhteiskoulun kolmanneksi johtajaksi, nyt virkanimikkeellä rehtori, nimitettiin Mauno Koskinen. Hänen pitkän, 25 vuotta kestäneen rehtorikautensa (1924–49) alussa koulussa tapahtui merkittävä kehitysaskel: koulu alkoi laajentua yliopistoon johtavaksi 1927, kun ensimmäiset kuudesluokkalaiset aloittivat opintonsa. Samalla koulun nimi muuttui **Varkauden Yhteiskouluksi**. Vuonna 1929 yhteiskoulu toimi täysiluokkaisena, eli kahdeksanluokkaisena. Ensimmäiset ylioppilaat valmistuivat keväällä 1930, mistä uutisoitiin Varkauden lehdessä kolmeen otteeseen. Helmikuun 19. päivänä lehden sisäisivulla oli ylioppilaskirjoituksista pieni uutinen, jossa kerrottiin koepäivät ja kokelaiden nimet. Kokelaita oli 18, joista kymmenen naisia. Heistä ylioppilaaksi pääsi neljätoista, mistä uutisoitiin toukokuussa. Abiturienteista ylioppilaiksi hyväksyttiin 78 %, mikä oli lehden mukaan maamme keskiarvoa viisi prosenttiyksikköä parempi. Ensimmäisten ylioppilaiden kunniaksi koulun kymmenenvuotissyntymäpäiväjuhlat siirrettiin samaan kevääseen edellisestä syksystä. Varsinaisen ylioppilasjuhlan jälkeen lauantaina 31.5. järjestettiin erillinen kymmenvuotisjuhla, mistä Varkauden lehti teki isohkon jutun kesäkuun 4. päivän lehteensä.

Oppilasmäärä ja oppilaiden sosiaalinen tausta

Varkauden Yhteiskoulun oppilasmäärä nousi vuosien 1921 ja 1939 välisenä aikana 125 oppilaasta 285 oppilaaseen. Huomattavin nousu tapahtui koulun kahdeksanluokkaiseksi laajenemisen yhteydessä vuosina 1927–1929. Toinen laajentumisvaihe alkoi 1930-luvun puolivälissä, kun oppilasmäärä kohosi 223 oppilaasta 285 oppilaaseen. 1930-luvun lamakauden vuoksi oppilasmäärä ei muutamana vuonna noussut lainkaan. Etenkään työväestö ei voinut laittaa lapsiaan oppikouluun. Kustannuksia aiheuttivat lukukausimaksu, oppikirjojen ostaminen ja ruokailun maksaminen.

Syksyllä 1937 yhteiskoulussa opiskeli 254 nuorta, heistä 115 oli poikia ja 143 tyttöjä. Lukioluokat olivat vielä tuolloin pieniä: kuudesluokkalaisia oli 12, vuotta vanhempia 15 ja päättöluokkalaisia vain 10.

Oppilaiden kotitausta oli virkamies- ja keskiluokkapainotteinen. Vuonna 1935 heidän osuutensa oli 58,5 prosenttia. Työväestöön lukeutuvien lasten osuus oppilaista samana vuonna oli 28,1 prosenttia. Se oli pienempi kuin mitä työväestön osuus oli Varkauden kauppalan väestöstä. Pulakausi vähensi nimenomaan työväestön lapsien osuutta. Varkauden ympäristön maanviljelijöiden lasten osuus koulun oppilaista oli hyvin suuri. Vuonna 1935 maanviljelijäperheistä oli kotoisin 13,4 prosenttia oppikoulun oppilaista. Erityisesti maanviljelijäperheet näyttävät siis laittaneen lapsiaan opintielle. Oppilaiden sosiaalinen tausta osoittaa, että oppikoulu omalta osaltaan toimi alueella säätykierron väylänä.

Sota-aika varjostaa oppimista Varkaudessakin

Lukuvuotta 1938–39 varjosti jo sodan lähestyminen. Varkaudessakin aloitettiin kouluhallituksen kehotuksesta väestönsuojeluopetus. Oppilaiden näkökulmasta merkittävää oli, kun teinikunnan edeltäjä toverikunta aloitti toimintansa. Uudistus koski siten koulun 285 oppilasta. Kaksi vuotta myöhemmin, eli lukuvuonna 1940–41, koulun oppilasmäärä oli jo yli neljäsataa. Sota luonnollisesti leimasi koulutyön arkea. Koulurakennuksessa oli ajoittain majoitettuna sotilaita, evakkoja ja sotasairaalan henkilökuntaa. Kaksi opettajaa ja neljä poikaoppilaista oli rintamalla. Oppilaita oli myös ilmavalvonta-, sairaala- ja lottatyössä. Sodasta johtuen oppilaiden harrastukset liittyivät maanpuolustukseen. Useimmat lukiolaispojat kuuluivat suojeluskuntaan (keskikoulupojat suojeluskunnan poikaosastoon) ja tytöt Lotta Svärd -järjestöön (keskikoulutyöt pikkulottiin).

Varkauden yhteiskoulussa oli lukuvuonna 1943–44 oppilaita 533: poikia 198 ja tyttöjä 335. Sotavuosina tapahtunut oppilasmäärän kasvu johtui siitä, että työväestö ryhtyi laittamaan lapsiaan oppikouluun. Toisaalta oppilasmäärää lisäsi myös sodan takia rannikko- ja rajaseuduilta evakoidut 64 oppilasta. Tilanahauden vuoksi koulua jouduttiin käymään kahdessa vuorossa. Ilmavaara ja ilmapuolustus olivat ajankohtaisia asioita, ja helmikuussa 1944 kaikki Suomen lukiopojat kutsuttiin ilmatorjuntakoulutukseen. Lukioluokille jäikin vain tyttöjä, kun viimeiset kahdeksan poikaa lähtivät suorittamaan maanpuolustusvelvollisuuttaan.

Sota-ajan olot näkyivät oppilaiden aliravitsemuksena, kuluneina ja vanhoina vaatteina sekä huonoina kenkinä. Paikallinen kansanhuoltotoimisto ja Lotta Svärd -järjestö tarjosivat pientä maksua vastaan lämpimän aterian kerran päivässä, mutta rehtori Koskisen suureksi ihmetykseksi tuskin puolet oppilaista käytti edun hyväkseen. Yhteiskoulun teinikunnan jäsenet aktivoituivat: he ottivat kummilapsen, kävivät auttamassa perheenäitejä mm. puiden pilkkomisessa, osallistuivat ns. asevelityöhön ja järjestivät Minna Canthin juhlan 29. huhtikuuta.

Sotavuosien poikkeukselliset olot näkyivät selvästi lukuvuonna 1944–45. Koulurakennus oli sotasairaalan käytössä, minkä vuoksi kouluvuosi alkoi vasta marraskuun alussa – silloinkin vain keskikoulun viimeisen ja lukion viimeisen luokan oppilailla. Muiden osalta koulu alkoi vasta 20. päivänä marraskuuta. Vain 5½ kuukauden pituinen lukuvuosi heikensi oppimistuloksia. Aineellista niukkuutta kuvaavat hyvin seuraavat seikat: koulussa oli lämmin maksullinen ateria tarjolla vain kahtena päivänä viikossa ja kansanhuoltotoimisto pystyi jakamaan lupia kenkien ostamiseen vain muutamille kymmenille oppilaille. Koulun oppilasmäärä kuitenkin kasvoi 657 oppilaaseen. Lukion kuudennella opiskeli tuolloin 36 nuorta,

seitsemännellä 21 ja kahdeksannella 19. Tilan puutetta ratkottiin siirtämällä osa opetuksesta Tehtaan koulun tiloihin, ja yksi keskikoululuokka sekä kaksi lukioluokkaa opiskeli iltavuorossa.

Vaikeuksista huolimatta koulua myös kehitettiin. Mitä kauaskantoisin uudistus oli, kun Yhteiskoulun orkesteri aloitti toimintansa. Dir. Kanttori V. Tapion johtamaan 14 soittajan orkesteriin kuului opettajia ja oppilaita. Seuraavana vuonna koulun orkesterin johtajana aloitti kapellimestari Mikko Parviainen. (Parviainen jatkoi tehtävässä aina 1970-luvun alkuvuosiin saakka). Tästä alkoi pitkä ja kunniakas perinne: Varkauden Yhteiskoulussa, Varkauden Yhteislyseossa ja viime vaiheessa Päiviönsaaren lukiossa oli koulun oppilaista koostuva orkesteri, joka esiintyi koulun juhlissa.

Teinikuntakin toimi vaikeuksien keskellä, sillä se järjesti Kalevala-juhlan 28. helmikuuta. Juhlan tulot lahjoitettiin "Pohjois-Suomen hätäkärsivien hyväksi". Suomen teiniliitto antoi ohjeita teinikunnan toiminnan kehittämiseksi.

Sotavuosina kaatui neljäkymmentä Varkauden Yhteiskoulun entistä tai parhaillaan koulun kirjoilla ollutta oppilasta. Heidän muistokseen Päiviönsaaren koulun seinällä on ProPatria-taulu.

Takaisin rauhan aikaan

Kouluolot alkoivat jossakin määrin normalisoitua lukuvuonna 1945–46. Varkauden yhteiskoulun oppilasmäärä laski 621 oppilaaseen. Lukioluokilla opiskeli 71 oppilasta, heistä 16 oli päättöluokalla. Oppilasmäärän laskua voi selittää kahdella syyllä. Leppävirralle, Joroisiin ja Heinävedelle oli perustettu kunnalliset keskikoulut. Toisaalta myös sota-ajan jälkeiset talousvaikeudet saattoivat estää vanhempia laittamasta lapsiaan maksulliseen oppikouluun. Sodan kaikuja olivat kaksi ylimääräistä ylioppilaskirjoitusta. Tavanomaisten ylioppilaskirjoitusten lisäksi järjestettiin asepalveluksessa oleville päättöluokkalaisille ylioppilaskirjoitukset heinäkuussa. Lisäksi marraskuussa oli vielä ns. "sotaylioppilaskirjoitukset" niille, joilta oli lukio jäänyt kesken jatkosodan ja armeijaan joutumisen vuoksi.

Olojen normalisoitumista osoittaa teinikunnan toiminnan vilkastuminen. Teinikunta järjesti Aleksis Kivi -juhlan ja perinteisen eroamisjuhlan kahdeksaluokkalaisille. Teinikunnan edustajia osallistui myös joululomalla Turussa pidetyille valtakunnallisille teinipäiville. Hiihtolomalla pidettiin Savonlinnassa Savo-Karjalan teiniliiton teinipäivät, joiden osallistujista enemmistö – noin 50 – oli varkautelaisia. Teinitoiminnan osalta tapahtui merkittävä uudistus, kun keskikoulun 3.–4. luokille perustettiin teinikuntaa vastaava noviisien liitto. Jääpallonnostus oli hyvin korkealla teinikunnan poikien, eli siis lukiopoikien, keskuudessa.

Oppilasmäärä laski 595 oppilaaseen lukuvuonna 1946–47. Lukion laajeneminen kaksisarjaiseksi alkoi, kun kouluun perustettiin kaksi kuudetta luokkaa: VI A:lla opiskeli 24 oppilasta, samoin VI B:llä. Seitsemäsluokkalaisia oli 22 ja koulun vanhimpia 13. Lukio-opiskelua koski merkittävä uudistus: pitkä matematiikka ja luonnonoppi oli mahdollista vaihtaa matematiikan lyhyempään kurssiin ja latinaan. Tästä hyötyivät yliopiston teologiseen, oikeustieteelliseen tai historiallis-kielitieteelliseen tiedekuntaan pyrkivät ylioppilaat. Koulussa alkoi myös jatko-opiskelumahdollisuuksien esittelyt oppilaille – diplomi-insinööri ja talouskoulun johtajatar kävivät esittelemässä teinikunnalle omia alojaan.

Oppilaille oli tarjolla koulun puolesta erilaisia vapaa-ajan aktiviteetteja. Teinikunnalla oli shakin, retkeilyn ja historian harrastajien kerhot. Shakkikerho oli jäsenmäärältään suurin, ja sen toiminta vilkkainta. Urheilu oli tärkeässä asemassa oppikoululaisten keskuudessa, ja suosituin talvilaji oli jääpallo.

VARKAUDEN YHTEISLYSEO

Koulun alkuvuodet

Varkauden Yhteiskoulusta tuli valtion koulu 1.9.1947, ja samalla koulun nimi muuttui **Varkauden Yhteislyseoksi**. Valtion oppikouluna koulussa pystyi opiskelemaan englantia, kotitaloutta ja käsityötä. Koulun talous vakiintui, ja lukukausimaksujen korotuspaineet vähenivät. Koulutilojen osalta asiat eivät muuttuneet. Toiminta jatkui ahtaassa koulurakennuksessa Satakunnankadulla ja Ahlströmin omistamassa Tehtaan kansakoulussa. Ahlström sivistystahtoa osoittaa se, että yhtiö antoi vuotuisen raha-avustuksen lisäksi koulutilat kymmeneksi vuodeksi maksutta koulun käyttöön.

Pitkäaikainen rehtori Mauno Koskinen jäi eläkkeelle lukuvuoden 1948–49 jälkeen. Hänen jälkeensä rehtorina toimi Olavi Turtiainen (1949–59). Yhteislyseon alkuvuosina Teinikunnan toiminta vilkastui. Teinikunta puuhasi eri ammattien edustajia kertomaan ammatin vaatimuksista. Koululla kävivät esitelmöimässä mm. eläinlääkäri, toimittaja, apteekkari ja arkkitehti. Myös Yhteislyseossa toimivien kerhojen määrä lisääntyi. Kirjallisuuden kerho, luonnonharrastajien Kahlaajat-kerho (ent. retkeilykerho), Varkauden Yhteislyseon urheilijat, tyttöjen kristillinen teinikerho Sanior ja shakkikerho tarjosivat vaihtelua vapaa-ajanviettoon. Kerhotoiminnassa mukana olleet oppilaat olivat teinikunnan piiristä, eli pääasiassa lukioikäisiä.

Varkauden Yhteislyseon toimintaa vaikeutti tilanahtaus, sillä oppilaita ja luokkaryhmiä oli liikaa tiloihin nähden. Uusia oppilaita oppikouluun alkoi tulla yhä enemmän työväestöön lukeutuvista perheistä. Sotavuodet olivat tältä osin murtaneet perinteitä. Koulussa oli 573 oppilasta vuonna 1950, ja se olikin yksi suurimmista maaseudun kouluista. Vuoteen 1955 mennessä määrä oli kohonnut jo 781 oppilaaseen. Niinpä 1950-luvun alkuvuosina vireille laitettu uuden ison koulutalon rakentamishanke oli enemmän kuin tarpeellinen. Koulun rakentaminen Päiviönsaarelle alkoi maaliskuussa 1955, ja puolentoista vuoden rakentamisen jälkeen koulu oli valmis. Koulu saattoi alkaa syyskuun alussa 1956 uudessa ja ajanmukaisessa koulurakennuksessa. Koko kouluyhteisö osallistui juhlallisiin vihkiäisiin helmikuussa 1957.

Uusi koulurakennus – uusi aika

Lukuvuonna 1958–59 uudessa koulussa opiskeli 850 oppilasta. Lukio alkoi laajentua kolmisarjaiseksi. Lukiossa oli 167 oppilasta. VIA-, VIB-, ja VIC-luokilla oli yhteensä 89 oppilasta, VIIA- ja VIIB-luokilla yhteensä 64 oppilasta sekä VIIIA- ja VIIIB-luokilla yhteensä 52 oppilasta.



Varkauden Yhteislyseon uusi koulurakennus kesällä 1956

Vaikka Varkauteen perustettiin toinen oppikoulu, Kuoppakankaan yhteiskoulu 1960 ja se laajeni asteittain kahdeksanluokkaiseksi lukuvuodesta 1961–62 lähtien, Varkauden Yhteislyseon oppilasmäärä ei juuri vähentynyt. Syksyllä 1959 Yhteislyseon rehtorina aloittanut Lauri Mikkola (1959–69) sai johdettavakseen Yhteislyseon historian oppilasmäärältään suurimman koulun. Koulussa oli lukuvuonna 1959–60 oppilaita 888. Vuosien myötä oppilasmäärä vähän laski, mutta vielä lukuvuonna 1974–75 oppilaita oli 802. Lukiolaisten määrä vaihteli vuosittain 203 oppilaasta 264 oppilaaseen. Eniten lukiolaisia oli lukuvuosina 1960–61 ja 1965–66. Oppilasmäärien kasvua selittävät Varkauden väkiluvun kasvu, suurten ikäluokkien oppikoulu- ja lukioikäen tulo sekä yleinen koulutushalukkuuden lisääntyminen. Myös se seikka, ettei Joroisissa ollut lukiota, kasvatti Yhteislyseon oppilasmäärää. Varkauden Yhteislyseon viimeisen rehtorin Erkki Karjalaisen (1969–75) aikana oppilasmäärä ei enää kasvanut ja koulu toimi hyvissä, vielä varsin ajanmukaisissa tiloissa.

Lapsen opiskelusta oppikoulussa koitui perheille kustannuksia. Lukukausimaksu oli pienin menoera. Siitä saattoi saada vapautuksen, jos sai vapaaoppilaspaikan. Eniten rahaa kului oppikirjoihin. Oppikirjakustannuksia saattoi saada pienemmäksi, kun sai käsiinsä aiemman ikäluokan kirjoja. Kirjojen kierrätystä helpotti se, että sama oppikirja oli yleensä pitkään käytössä. Kouluruokailu maksoi myös. Oppilaista noin puolet kävi syömässä ruokalassa. Loput tyytyivät eväisiin.

Teinikunta – harrastuksia, konvia ja perinteitä

Varkauden Yhteislyseon oppilaiden Teinikunta tarjosi oppilaille harrastustoimintaa ja vapaa-ajanviettotapoja. Se osallistui koulun virallisten oppilaiden omien perinteiden vaalimiseen sekä kasvatti omalta osaltaan oppilaita sosiaaliseen vastuuseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Teinikunnan alaisuudessa toimi paljon erilaisia kerhoja. Lukuvuonna 1958–59 oli ruotsin, saksan ja englannin kerhot, kristillinen kerho, urheilukerhoja (koripallo, lentopallo, pingis), elokuva- ja näytelmäkerhot sekä tähtitieteellinen kerho ja luonnonhistoriallinen kerho Kahlaajat. Koulun urheilua harrastavat oppilaat perustivat Varkauden Yhteislyseon Urheilijat VYLU:n. Seuraavana lukuvuonna uusina kerhoina aloittivat jazzkerho ja puupiirrantäkerho.

Yhteislyseolla oli vuonna 1960 Varkauden perustetun uuden oppikoulun, Kuoppakankaan Yhteiskoulun kanssa yhteinen tähtitieteenkerho Andromeda, johon kuului 40 jäsentä. Koko 1960-luvun ajan toimi Yhteislyseossa kristillinen teinikilta. Pitkäikäisiä kerhoja olivat niin ikään luontokerho Kahlaajat, valokuvauskerho ja yhteiskunnallinen kerho. Kielten kerhojen toiminta hiipui 1960-luvun alkuvuosina. Muitakin kerhoja toimi joka lukuvuonna, mutta vaihtelevasti. Tällaisia olivat raittius-, keskustelu-, radiotekniikan-, jazz-, näytelmä- ja postimerkkikerho. Teinikunta toimitti myös jäsenistölleen omaa lehteä.

Oppilaiden iloksi teinikunta järjesti teeiltoja ja konventeja (tai konvia) eli illanviettoja läpi koko 1960-luvun. Osa konventeista oli tarkoitettu oman koulun oppilaille ja niiden avulla lujitettiin lyseolaista yhteishenkeä. Näitä selkeästi yhteishengen kohottamiseen liittyviä konvia olivat ns. nahkakonvat (uusille koulun oppilaille) ja potkukonvat koulusta lähteville abiturienteille. Samalla ne tietysti olivat eräänlaisia siirtymäriittejä. Myös isompia Varkauden ja lähikuntien nuorille tarkoitettuja kutsukonventeja järjestettiin 3–4 lukuvuoden aikana. Konventeissa esiintyi pop-yhtyeitä, ja niissä pystyi tanssimaan ja seurustelemaan. Parhaimmillaan kutsukonventteihin osallistui vuosikymmenen alkuvuosina jopa tuhat nuorta. Konventeissa ilmeni jossakin määrin jännitteitä ammattikoululaisnuorten ja lyseolaisten välillä. Vuosikymmenen lopulla Yhteislyseon kutsukonventtien osallistujamäärät pienenivät. Kuoppakankaan yhteiskoulun kutsukonventeissa oli silloin enemmän osallistujia.

Teinikunta oli tärkeässä roolissa itsenäisyyspäivän juhlavassa vietossa. Se organisoiti itsenäisyyspäivän juhlallisuuksiin liittyvän soihtukulkueen Pirtinniemen sankarihaudoille ainakin vuodesta 1958 läpi 1960-luvun. Kuoppakankaan yhteiskoulun perustamisen ja koulun teinikunnan aktivoitumisen jälkeen soihtukulkueeseen osallistuivat molempien koulujen teinikunnat. Soihtukulkueet lähtivät liikkeelle omilta kouluilta ja kokoontuivat sankarihaudoille. Arvokas perinne muutti hieman muotoaan vuosikymmen puolivälissä, kun juhlava soihtukulkue jäi pois. Kunniakäynnit sankarihaudoilla kuitenkin jatkuivat.

Koulun teinikunta oli jo sotavuosina auttanut vähävaraisia perheitä. 1960-luvun kuluessa sosiaalista vastuuta osoittava toiminta laajeni. Suomen kouluissa järjestettiin taksvärkkipäiviä ja muita rahankeräyksiä hädänalaisille. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla keräyskohteita ilmaantui ns. kolmannen maailman maista, kun Suomessa kiinnostus kansainväliseen solidaarisuustyöhön ja sodanvastaiseen liikkeeseen oli lisääntynyt. Varkauden yhteislyseossa keräykset hoiti Teinikunta. Keräyksistä voi mainita esimerkiksi silmälasikeräyksen Intiaan, keräykset Suomen sotainvalideille ja eri vammaisjärjestöille sekä varojen keräämisen Mosambik-instituutille. 1970-luvun alkuvuosina järjestettiin taksvärkit "Ngyen van Troi" Pohjois-Vietnamin hyväksi, "Vietnam" ja "Chile-solidaarisuus" -keräykset

Teinikunnan politisoituminen ja kouludemokratia

Teinikunnan tapahtumat heijastavat 1960–70-lukujen yhteiskunnallista tilannetta. Jäsenistö oli 1960-luvun puolivälistä lähtien yhä kiinnostuneempaa yhteiskunnallisista asioista, kun aiemmin mielenkiinto oli suuntautunut harrastuksiin, vapaa-ajanviettoon ja koulun perinteisiin tapahtumiin. Teinikunta järjesti vuosittain ”yhteiskunnallisia iltoja”, joissa keskusteltiin ajankohtaisista yhteiskunnallisista asioista. Vuonna 1967 oli YK-päivänä Varkauden Yhteislyseon, Kuoppakankaan Yhteiskoulun ja Leppävirran yhteiskoulun teinikuntien yhteinen paneelikeskustelu. Teinikunnan yhteiskunnallinen kerho Bacchus järjesti keväällä 1970 ennen eduskuntavaaleja Kuopion vaalipiirin kansanedustajaehdokkaiden vaalipaneelin. Bacchus teki lyseon opettajien ja oppilaiden puoluekannoista tutkimuksen, joka julkaistiin Varkauden Lehdessä! Kovan luokan asia oli myös yhteiskunnallisen kerhon jäsenen tekemä Ahlströmin Varkauden tehtaiden johtajan Anders Ramsayn haastattelu. Siinä tiedusteltiin Ramsayn mielipiteitä yritysdemokratiasta. Myös haastattelu julkaistiin Varkauden Lehdessä. Lukuvuonna 1971–72 teinikunnan oman ilmoituksen mukaan ”kampanjoitiin voimakkaasti yhteiskunnallisten aineiden uudistamiseksi”. Teinikunta oli myös järjestämässä joulukuussa koululle ”Neuvostoliitto 50 vuotta”-tilaisuutta. Ajan poliittista ilmapiiriä kuvastaa hyvin, että teinikunta teki kouluneuvostolle esityksen Voiton päivän järjestämisestä! Voiton päivä oli juhla, jota Neuvostoliitossa vietettiin natsi-Saksasta saavutetun voiton kunniaksi.

Teinikunnan järeän luokan toimintana voi pitää 23.4.1975 pidettyä ns. työpaikkakokousta, jossa teinikunta päätti lopettaa koulutyön IV–VII luokkien osalta klo 11.25. Toimenpide oli vastalause Suomen hallituksen päätökselle supistaa koulutusmenoja.

Suomessa 1960-luvun lopulla esille nousseet vaatimukset koululaitoksen demokratisoisesta – oppilaiden vaikutusvallan lisäämisestä koulujen toiminnassa – rantautuivat myös Yhteislyseoon. Ne ilmenivät sekä koulun että teinikunnan järjestäminä tilaisuuksina. Lukuvuosina 1970–72 Yhteislyseossa pidettiin useita yhteisiä kouludemokratiaongelmaa käsitteleviä tilaisuuksia opettajille ja teiniluokille. Määräsiipä Opetushallitus teiniluokille pidettäväksi kouludemokratiailltapäivänkin.

Pitkän julkisen keskustelun jälkeen Eduskunta säätöi vuoden 1972 lopulla kouluneuvostoja koskevan lain. Sen mukaan opettajat, yli 16-vuotiaat oppilaat ja alle 16-vuotiaat oppilaat (apujäseniä) valitsivat suhteellisilla vaaleilla edustajansa kouluneuvostoon.

Teinikunta levitti tietoa kouludemokratiasta jäsenilleen. Lyseon ja Kuoppakankaan Yhteiskoulun teinikunnat järjestivät yhteisen kouluneuvostovaaleihin liittyvän koulutusseminaarin, jossa Suomen Teiniliiton edustaja Kimmo Rentola kertoi tulevista vaaleista.

Ensimmäiset kouluneuvostovaalit pidettiin helmikuussa 1973. Varkauden yhteislyseossa kouluneuvoston oppilasjäsenten vaaleissa oli selvä poliittinen sävy, sillä ehdokkaita asettivat porvaririntama, yleisdemokraatit ja sitoutumattomat. Vaaleissa porvaririntama ja yleisdemokraatit saivat molemmat kaksi paikkaa. Ilmeisesti porvaririntama sai kuitenkin enemmän ääniä, koska heidän edustajansa (Jukka Kiviaho) valittiin kouluneuvoston varapuheenjohtajaksi. Kouluneuvostojen toimialaan kuului lähinnä pienehköjä hallinnollisia päätöksiä kuten järjestyssääntöjen muuttaminen ja rangaistusasiat. Merkittävää valtaa oppilaiden aseman parantamiseksi niillä ei ollut. Kouluneuvostojen merkitys oli siinä, että koulun rehtori ja opettajakunta sekä oppilaat pystyivät kouluneuvostossa vaihtamaan mielipiteitään oppilaita koskevissa asioista.

Urheilu

Varkauden Yhteiskoulussa ja sittemmin Varkauden Yhteislyseossa urheilu oli suosittu harrastus. Jääpallo oli poikien suosikkilaji kouluvuoden aikana 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa. Tämä ei ole ihme, sillä WP 35:n ensimmäiset menetykset sijoittuvat juuri näihin aikoihin. Koulun joukkueet menestyivät oppikoulujen välissä Cup-muotoisissa sarjoissa parhaiten pesäpallossa ja koripallossa. Pesäpallon huippukausi sijoittui 1950-luvun lopulle, jolloin poikien joukkue oli lukuvuonna 1958–59 toinen ja seuraavan lukuvuonna neljäs. Koripallon "valtakausi" kesti 1960-luvun puolivälistä vuosikymmenen loppuun. Koulun joukkue sijoittui tuona ajanjaksona kerran viidenneksi, kolme kertaa kahdeksanneksi ja kerran joukkue oli 16 parhaan joukossa. Jalkapallossa ja jääkiekossa koulun joukkueet eivät saavuttaneet menestystä kuin oppikoulujen piiriturnauksissa. Varkauden Yhteislyseon tyttöjoukkueet osallistuivat oppikoulujen cup-muotoisiin sarjoihin pesäpallossa. Valtakunnallisella tasolla tyttöjen joukkueet eivät menestyneet. Piiritason Yhteislyseon joukkue voitti lukuvuosina 1962–63 ja 1966–67.

Yhteiset tilaisuudet ja kansainvälisyys

Varkauden Yhteislyseon kouluvuoteen ja itsenäisyyspäivän viettoon liittyvät juhlat olivat ohjelmaltaan korkeatasoisia. Niiden ohella lukuvuoden aikana järjestettiin useita kulttuuritilaisuuksia. Vuosien 1959 ja 1975 välisenä aikana lähes vuosittain oli vähintään teatteri- ja lausuntaesitys ja yksi tai useampi konsertti. Laulutaitelija Matti Tuloisela, harmonikkamestari Veikko Ahvenainen, oopperalaulaja Jorma Hynninen, lausuntataiteilijat Yrjö Jyrinkoski ja Veikko Sinisalo toivat koulun oppilaille ja opettajille kulttuurin tuulahduksia – unohtamatta Tapiola Big bandia tai hieman tuntemattomampia klassisen, jazz- tai hengellisen musiikin esiintyjä. Paikallista väriä toivat Varkauden musiikkiyhdistyksen ja sittemmin Varkauden orkesterin sekä musiikkikoulun orkesterin konsertit. Teatteritaiteen edustajia Varkauden Yhteislyseossa vieraili erityisesti 1970-luvulla. Koulussa käytiin esittämässä Tsehovia, ja vierailijoita kävi KOM- ja AHAA-teattereista. Koulun oppilaat kävivät katsomassa Varkauden teatterin ja Kuopion kaupunginteatterin näytelmiä 1970-luvun alun jälkeen. Kuopion teatterimatkan yhteydessä oppilaat pääsivät samalla myös käymään uimahallissa.

Ensimmäisiä viitteitä lyseon kansainvälisten yhteyksien kasvusta on koulussa lukuvuonna 1965–66 Yhdysvalloista kotoisin ollut vaihto-oppilas. Kahta vuotta myöhemmin koulussa vierailivat Yhdysvalloista ja ruotsalaisesta ystävyyskaupunki Sandvikenistä olevat nuorisoryhmät. Ensimmäinen lyseolaisryhmä vieraili ulkomailla lukuvuonna 1970–71, kun Seitsemän lukion VI-luokkalaista kävi Sandvikenissa.

Koulun perinteet ja arvostus

Varkauden yhteislyseossa oli vakiintunut muutama traditio, jotka vaikuttivat koulun ilmapiiriin. Joulun- ja kevätjuhlissa esiintyi aina koulun oppilaiden orkesteri. Kauan säilynyt perinne oli yhteinen aamuhartaus. Oppilaat ja opettajat kokoontuivat keskusaulan ympärille kuuntelemaan puhetta ja lopuksi laulamaan virttä. Vielä 1960-luvun lopulla oppilaille piti olla aamuhartauksissa mukana virsikirja. Niiden mukana oloa kontrolloitiin ainakin keskikoulun oppilailta. Lukiopojilla virsikirjan virkaa kuitenkin täytti usein pienikokoinen sanakirja. Teinikunnan kerhona toimineella kristillisellä teinikillalla oli oma säännöllinen aamunavausvuoronsa.

Lyseossa järjestettiin arvokas ja perinteinen itsenäisyysjuhla. Juhla sisälsi klassista isänmaallista orkesterin ja kuoron esittämää suomalaista musiikkia, runoja ja juhlapuheen. Opettajakunta oli pukeutunut arvokkain juhlapukuihin. Vielä 1960–70-lukujen vaihteessa

opettajien joukossa oli monta sodassa upseereina palvellutta miestä. Niinpä heidän pukujensa takkia koristivat lukuisat sodassa saadut kunniamerkit.

Osana pitkiä perinteitä Varkauden Yhteislyseossa noudatettiin varsin muodollista käytöstä ja edellytettiin järjestyssääntöjen noudattamista. Järjestyssääntöjä vastaan riittävästi rikkonut oppilas erotettiin. Esimerkiksi eräänä 1960-luvun alun vuotena erotettiin seitsemän lukion oppilasta sopimattoman käytöksen vuoksi. Vielä 1960-luvun puolivälissä oppilaiden asioidessa opettajien kanssa tytöt niiasivat ja pojat kumarsivat. Ainakin vanhempia opettajia piti myös teititellä.

Varkauden Yhteislyseo oli paikkakunnalla arvostetumpi koulu kuin Kuoppakankaan Yhteiskoulu. Tämä johtui pitkälti siitä, että lyseo oli vanhempi koulu ja sillä oli arvokkaat perinteet. Ulottuivathan sen juuret vuoteen 1919, ja ensimmäiset ylioppilaat olivat kirjoittaneet jo vuonna 1930. Kouluun oli enemmän pyrkijöitä kuin Kuoppakankaan Yhteiskouluun. Niinpä lyseoon oli vaikeampi päästä. Oppilasaines oli siten "parempi" kuin Kuoppakankaalla. Luonnollisesti tämä näkyi myös ylioppilaskirjoitusten tuloksissa. Tulokset olivat hieman parempia kuin kilpailevassa koulussa. Tämä taas vahvisti ihmisten näkemyksiä siitä, että Lyseo on parempi koulu.

Vanhojen ja abiturienttien perinteet

Varkauden lyseossa abiturienttien tapa valmistaa ennen koulusta lähtöä fresko oli hyvin vanha perinne. 1960-luvun alussa abiturienttina ollut oppilas kertoi, että hänen abivuotenaan vuonna 1964 tehtiin yhteinen iso fresko, johon kaikkien abien ja luokanvalvojien kuvat ja henkilöön sopivat tekstit mahtuivat. Freskon tekoon käytettiin paljon aikaa, 2–3 viikkoa, eikä vaivoja säästely. Muutama vastuuhenkilö ideoi ja luonnosteli freskon, joka sitten hieman isommalla joukolla viimeisteltiin. Oli kunnia-asia päästä tekemään freskoa, ja se yritettiin tehdä mahdollisimman hienoksi. Valmis fresko sijoitettiin koulun ruokalaan. Perinne oli alkanut jo Varkauden Yhteiskoulun aikana 1930-luvun alkuvuosina. Abiturienttien määrän kasvettua siirryttiin luokkakohtaisiin freskoihin, jolloin luokat kilpailivat, millä luokalla on tasokkain fresko.

Lyseon opettajakunnan osallistumista potkukonviin pidettiin itsestäänselvyytenä. Potkukonvissa lukion 2. luokkalaiset esittivät jokaisesta abiturientista tehdyn humoristissävyytteisen laulun, jossa käsiteltiin humoristiseen sävyyn oppilaan luonnetta tai oppilaaseen kouluvuotena liittyneitä tapahtumia. Lauluja harjoiteltiin etukäteen, ja esitykset olivat varsin tasokkaita. Lauluja esitettiin myös abiluokkien luokanohjaajista. Opettajakunta esitti myös itse ohjelmanumeroita. 1960-luvun alussa opettajat esittivät ohjelmaa mm. suosikkiryhtye Beatlesiin liittyen. Lukuvuoden 1963–64 potkukonvassa opettajat olivat sisustaneet koulun keskusaulan tropiikin viidakoksi ja opettajat olivat pukeutuneet erilaisiin rooliasuihin. Opettajien ohjelma seurasi jopa ajan trendejä: vastavetona 1960-luvun lopun politisoituneelle ilmapiirille opettajakunta esitti ohjelmanaan "Maon punainen kirja"-irvailun. Ohjelmanumerolla otettiin omalla tavallaan kantaa yhteiskunnan ja osan oppilaista ylipolitisoitumiseen.

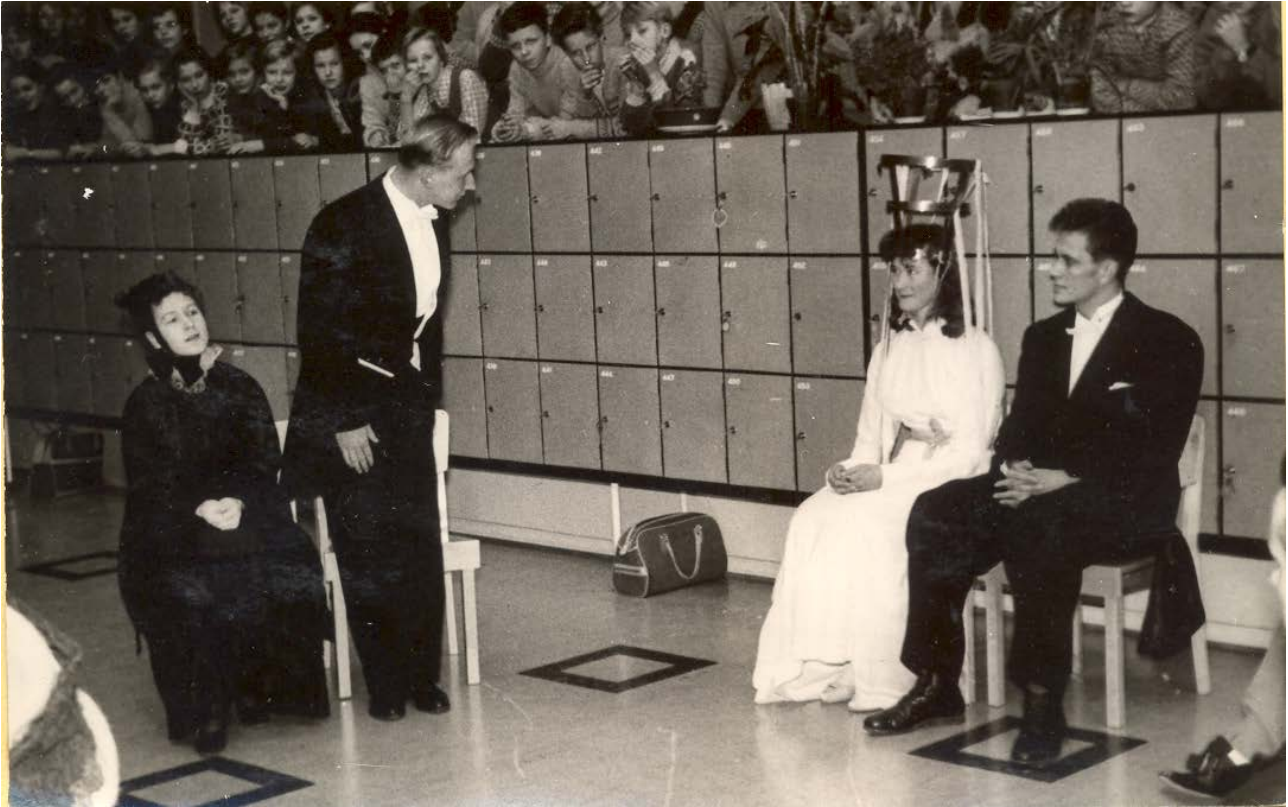
Abiturienttien penkkariajelu oli ohjelmassa jo ainakin 1950-luvulla. Silloin abiajelu tehtiin vielä hevosten rekiajeluna. 1960-luku toi mukanaan kuorma-autojen lavoilla kiihkeästi lukion päättymistä julistaneet abiturientit. Meluava abijoukko kaupungin kaduilla herätti ohikulkijoissa ansaittua huomiota. Kun Varkauteen oli perustettu toinen kahdeksanluokkainen oppikoulu, Kuoppakankaan yhteiskoulu, abiajelu kiersi tervehtimässä myös "kilpailevaa koulua".



Varkauden Yhteislyseon abit penkkariajelulla 1960-luvun alussa

Merkittävä perinne oli tietysti myös abiturienttien penkinpainajaiset. Ensimmäinen maininta koululla järjestetyistä potkukonvan jälkeisenä päivänä pidetyistä penkinpainajaisista eli penkkareista on lukuvuodelta 1967–68. Koulutiloissa pidettyjen penkkareiden traditio jäi lyhyeksi. Kouluhallitus lähetti 1970-luvun alussa kouluille kirjeen, jossa todettiin, ettei koulu ole valvontavastuussa penkinpainajaisista. Syytä "paimenkirjeeseen" voi arvailla. Selitys saattaa piillä vuodessa 1969 ja keskioluen vapauttamisessa eli myynnin sallimisessa tavallisissa ruokakaupoissa. Tämä siirsi ainakin alkoholipitoisen penkkariohjelman pois koulun tiloista. Tämän jälkeen abiturientit vuokrasivat jonkin suurehkon tilan, missä järjestivät penkkarinsa.

Abiturienteilla oli perinteikäs purpuriesitys, joka esitettiin ensimmäisen kerran ilmeisesti jo talvella 1949. Purpurin harjoittelusta ja esityksen ohjaamisesta vastasi aina tyttöjen liikunnanopettaja. Se esitettiin koulun keskusaulassa, ja koko koulun väki seurasi esitystä. Kyseessä oli pohjalainen häänäytelmä, jossa roolihahmoina oli 8–10 vanhaan sääty-yhteiskuntaan kuulunutta henkilöä. He olivat pukeutuneet huolellisesti roolinsa mukaisiin asuihin: morsian ja sulhanen, morsiamen isä ja äiti, kirkkoherra ja ruustinna, renki ja piika, nuori neito ja hänen sulhasensa, joskus myös vallesmanni jne. Perusideana oli hääteemaan liittyen parinmuodostus. Alkuvuosina purpurissa oli vain vanhoja tansseja, mutta myöhemmin mukaan otettiin näytelmällisiä osuuksia, jotka sisälsivät leikkimielisiä kommentteja ajankohtaisista asioista. Purpuri oli Varkauden Yhteislyseossa (ja sittemmin Päiviönsaaren lukiossa) lukuvuoden odotettuja kohokohtia, ja sen "äitinä" tai ainakin ensimmäisenä harjoittajana ja ohjaajana voisi siten pitää lukuvuonna 1948–49 tytöille liikuntaa ja voimistelua opettanutta Liisa Eskolaa.



Vuoden 1958 purpuria

Abiturienttien lähdön jälkeen koulun vanhin ikäluokka "vanhat" saivat vuoronsa. Aluksi koulun vanhimman ikäluokan aseman saavuttamista juhlistettiin pelkästään arvokkaasti pukeutuen. Perinne muuttui monipuolisemmaksi, kun mukaan tuli vanhojen tanssi. Jo 1960-luvun alussa teinikunta järjesti vanhojen tansseista kurssin oppilaille. Jatkossa vanhojen tanssia harjoiteltiin liikunnanopettajien opastuksella. Oppilaat pukeutuivat arvolleen sopivasti tyylikkäisiin asuihin ja esittivät koulun oppilaille vanhojen tanssin. Yhteislyseossa vanhojen tanssin arvostus kuitenkin jäi vielä perinteikkäämmän abiturienttien purpurin varjoon. Vanhojen päivän lähes "kilpavarustelun" luonteen saanut panostus pukeutumiseen ja tyttöjen osalta taidokkaiisiin kampauksiin ja meikkauksiin yleistyi vasta myöhemmin.

Päiviönsaaren lukio

Elokuun 1. päivänä 1975 siirryttiin Varkaudessakin peruskoulujärjestelmään. Lukiot itsenäistyivät ja keskikoulut sulautuivat peruskouluihin. Valtion omistamasta Varkauden Yhteislyseosta tuli Varkauden koululaitokseen kuuluva **Päiviönsaaren lukio**, jossa oppilaita oli lukuvuoden alkaessa 269. Oppilasmäärä oli siten hieman isompi kuin Yhteislyseon viimeisen toimintavuoden kolmen ylimmän luokkatason (lukioluokkien) oppilasmäärä. Samaisena syksynä teinikunnan toiminta laimeni, sillä yleiskokouksia pidettiin vain pari ja hallituksen kokouksia kymmenkunta koko lukuvuonna. Kerhoista aktiivisena toimi ainoastaan Kahlaajat noin 15 jäsenen voimin. Pohjoismaalaista oppilasvaihtoa kuitenkin toteutettiin, kun 20 lukiolaista vieraili Tanskan Nakskovissa.

Koulun ilmapiiri eräässä mielessä tasa-arvoistui. Yhteislyseon aikana opettajien ja oppilaiden välillä oli ollut selvä ero. Oppilaat olivat kunnioittaneet opettajia ja opettajat vaatineet joskus

hyvinkin muodollista käytöstä. Nyt opettajien auktoriteettiajattelu alkoi väistyä. Opettajat ja oppilaat muodostivat tasavertaisemman kouluuyhteisön.

Luontokerho Kahlaajat jatkoi aktiivista kerhotoimintaansa vuosikymmenen loppuun asti jäsenmäärän vaihdellessa 20:stä 35:een. Lukuvuosien piristyksinä koululla järjestettiin erilaisia konsertteja sekä taideiltpäivä. Vuonna 1976 Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja vanhempainyhdistyksen avulla alkoi tukioppilastoiminta. Toiminta lähti liikkeelle virkeästi, ja sen tavoitteen oli herättää oppilaissa yhteisvastuun tunnetta. Lukuvuoden 1978–79 alussa teinikunnan toiminta elvytettiin pienen laman jäljiltä. Tavoitteekseen teinikunta otti toimintansa tunnetuksi tekemisen sekä talouden kohentamisen, mitä toteutettiin mm. rokkikonventilla ja kesätyöpaneelin järjestämisellä yhteistyössä kouluneuvoston kanssa. Keväällä perustettiin oppilaskunta, jonka toiminta koostui alussa sääntöjen laatimisesta, koulun sisäisen tiedotuslehden suunnittelusta sekä kirjallis-kuvallisen Parvus-julkaisun toteuttamisesta. Oppilaskunta ei halunnut kilpailla teinikunnan kanssa. Siksi sen toiminnasta ei ole paljoa kerrottavaa. Teinikunta puolestaan toimitti Teinidille-nimistä lehteä ja keräsi varoja pop-konserteilla ja diskoilloilla. Lisäksi teinikunta kampanjoi ilmaisen kouluruoan puolesta, piti päivänavauksia ja järjesti kesätyökirjekampanjan, joka oli vetoamus 138 paikalliselle työnantajalle.

Oppilasmäärä osoitti kasvua 1980-luvulle tultaessa, ja huppulukema saavutettiin syksyllä 1983, jolloin Päiviönsaaren lukiossa opiskeli 315 nuorta. Tämän jälkeen oppilasmäärä kääntyi tasaiseen laskuun. Vuosikymmenen alussa niin kerhojen kuin teinikunnan toiminta oli tehokasta. Teinikunta järjesti diskoiltoja ja teema-viikkoja – myös Teinidille-lehden toimitus jatkui. Kerhoista erityismaininnan ansaitsevat tekstiilityön kerho sekä Kahlaajat, jonka toiminta ei lopahtanut edes silloin, kun muut kerhot hiipuivat. Lukuvuonna 1982–83 kansainvälisyys saavutti jälleen koulun, kun ystävyyskaupungeista Petroskoista, Zalaegerszegista ja Nakskovista saapui vierailijoita. Samaan aikaan siirryttiin lukio-opetuksessa kurssimuotoiseen jaksotyöskentelyyn. Vielä vuosikymmenen alussa potkukonvaperinnekkin oli hyvin ohjelmapitoista ja huolellisesti valmisteltua.

Vuosikymmenen puolivälissä niin teinikunnan, oppilaskunnan kuin tukioppilastoiminnankin tehokkuus hiipui hetkeksi. Lukuvuotta 1984–85 piristi ystävyyskaupunki Zalaegerszegiin järjestetty vierailu. Vuonna 1985 Joroinen sai oman lukion, mikä näkyi Päiviönsaaren lukiossa oppilasmäärän laskun jatkumisena. Päiviönsaaren lukiossa opiskeli sen kymmenen viimeisen vuoden aikana noin kaksi ja puolisataa nuorta vuosittain. Oppilaskunta elpyi toimintaan vasta syksyllä 1988. Sitä ennen "ylimääräistä" ohjelmaa olivat olleet vain abiturienttien purpuri ja vanhojen tanssit, molemmat suosittuja aktiviteetteja. Potkukonvat muuttuivat 1990-luvun myötä aiempaan verrattuna pelkistetyimmiksi. Abiturienteille ei enää laulettu, ja ohjelmassa esitetyn huumorin taso laski muutoinkin. Oppilaat pääsivät oppilaskuntatoiminnan myötä osallistumaan jälleen taksvärkkiin ja naamiaisillanviettoihin. Talkoovoimin saatiin myös vapaa-ajanhuone oppilaiden käyttöön. 1990-luvulla koulussa vietettiin kulttuuriteemapäiviä sekä vappuna 1992 ympäristöteemapäivää. Samana vuonna juhlittiin "Suomi 75 vuotta"-teemaa. Siihen kuului teemapäivän lisäksi kulkue läpi kaupungin ja juhla Kuoppakankaalla keskuskentällä.

KUOPPAKANKAAN YHTEISKOULU

Varkauden Keskikoulu

Varkauden ja sen naapurikuntien väkiluku jatkoi kasvuaan toisen maailmansodan jälkeen. Esimerkiksi Varkaudessa oli vuonna 1945 asunut 13 700 ihmistä ja 1950 asukkaita oli jo 17 656. Varkauden Yhteiskoulu (syksystä 1947 lähtien Varkauden Yhteislyseo) ei enää riittänyt alueen ainoaksi oppikouluksi. Leppävirralla ja Joroisissa alkoikin oppikouluopetus vuoden 1945 syksyllä ja Heinävedellä vuotta myöhemmin. Varkauden kauppa-anoi talvella 1950 turhaan uutta valtion ylläpitämää keskikoulua. Niinpä perustettiin omin päin kauppalan ylläpitämä yksityinen **Varkauden keskikoulu**, joka aloitti toimintansa syyslukukauden 1950 alussa Tehtaan koulun suojissa. Koulua johti väliaikaisesti Tehtaan koulun johtaja Lauri Mikkola. Ensimmäiseksi rehtoriksi valittiin Erik Hulkkonen (1951–59).

Keskikoulun ensimmäiset päästötodistukset jaettiin keväällä 1955 kaikkiaan 16 oppilaalle. Tilanpuute oli noussut jo vakavaksi ongelmaksi. Se helpottui osittain, kun Varkauden Yhteislyseo siirtyi 1956 uusiin tiloihin Päiviönsaarelle, jolloin Varkauden keskikoulu siirtyi vapautuneisiin tiloihin. Oppilasmäärän kasvu pakotti kuitenkin vuokraamaan lisätiloja eri tahoilta, mm. Ahlströmiltä ja työväenopistolta. Vuosikymmenen lopulla koulussa oli 12 osastoa ja noin 450 oppilasta.

Kuoppakankaan yhteiskoulu

Yleinen kehitys

Varkauden ja naapurikuntien keskikouluista lukioon pyrkivien oppilaiden määrä kasvoi 1950-luvun kuluessa. Tähän vaikuttivat sotien jälkeen syntyneet suuret ikäluokat ja yleinen koulutushalukkuuden lisääntyminen. Aiempaa pienituloisemmistakin perheistä lähdettiin oppikoulutielle. Lukion ja ylioppilastutkinnon nähtiin antavan hyvän perustan elämälle, koska se monipuolisti ammattiuravaihtoehtoja. Varkauden Yhteislyseon lukioluokkien vastaanottokyky oli kuitenkin rajallinen, sillä vuosittain yleensä vain kaksi rinnakkaisluokkaa aloitti lukion. Yhä isompi osa lukioon haluavista jäi siten koulun seinien ulkopuolelle. Tosin Leppävirralta Yhteislyseon lukioluokille hakevien määrää vähensi Leppävirran yhteiskoulun muuttuminen kahdeksanluokkaiseksi vuoden 1958 syksystä lähtien.

Varkauden kauppalanjohtaja Eino E. Salmen laatiman uudistusohjelman mukaisesti Varkauden Keskikoulun ylläpito siirrettiin vuoden 1960 alusta Kuoppakankaan yhteiskoulun kannatusyhtiölle ja keskikoulun nimi muutettiin **Kuoppakankaan Yhteiskouluksi**. Koulu sai valtioneuvostolta luvan laajentua lukuvuoden 1961–62 alusta asteittain kahdeksanluokkaiseksi yliopistoon johtavaksi oppikouluksi. Uuden koulun rakentaminen Kuoppakankaalle oli aloitettu marraskuussa 1960, ja tammikuun lopulla 1962 Kuoppakankaan yhteiskoulu aloitti toimintansa omassa rakennuksessa. Koulun ensimmäisenä rehtorina toimi jo Varkauden keskikoulun rehtorina aloittanut Esko Aaltonen (1959–71).

Varkauden Väkiluvun kasvu (20 866 asukasta vuonna 1959) ja suurten ikäluokkien tulo oppikouluikään johti syksyllä 1960 uuden, kauppalan ylläpitämän viisiluokkaisen yksityisen Varkauden Keskikoulu -nimisen oppikoulun, perustamiseen. Kun Kuoppakankaan Yhteiskoulu

siirtyi Kuoppakankaalle, Varkauden Keskikoulu siirtyi vapautuneisiin tiloihin. Koulun rehtorina toimi Veikko Myllys (1960–62) ja Arvo Rissanen (1962–75).

Kuoppakankaan yhteiskoulun ensimmäiset ylioppilaat valmistuivat keväällä 1964. Koulun oppilasmäärä kasvoi nopeasti. Vuosikymmenen lopulla siinä oli 28 luokkaa, joista lukioluokkia oli 8. Esko Aaltosen jäätyä eläkkeelle, koulun rehtoriksi valittiin Hele Hätönen (1971–75). Lukuvuonna 1974–75 koulun oppilasmäärä oli suurimmillaan. Oppilaita oli kaikkiaan 1032 ja heistä lukioluokilla opiskeli 236. Oppilasmäärää kasvatti myös vuonna 1968 perustettu Varkauden iltakeskikoulu, joka muutettiin vuonna 1970 Kuoppakankaan Yhteiskoulun iltalinjaksi.

Teinikunta – perinteitä ja konvia

Oppilaiden teinikunnan toiminta oli alkanut jo Varkauden keskikoulussa lukuvuonna 1955–56. Teinikunnalla oli aina ohjaava opettaja, mutta muutoin teinikunnan toimintaa hoitivat oppilaat. Varkauden Yhteislyseon teinikunta on saattanut olla esikuvana, sillä alkuvaiheessa koulujen teinikunnilla oli vuosittain muutamia yhteisiä tilaisuuksia. Teinikunta liittyi lukuvuonna 1957–58 Suomen teiniliiton jäseneksi. Sen toiminta oli kuitenkin laimeaa Kuoppakankaan Yhteiskoulun lukioluokkien alkamiseen saakka.

Teinikunta oli järjestämässä lukuvuonna 1963–64 alkanutta juhlavaa traditiota: itsenäisyyspäivänä marssittiin omalta koululta soihtukulkueena Pirtinniemen sankarihaudoille, jonne saapui Varkauden Yhteislyseolta saapunut soihtukulkue. Sankarihaudoilla pidettiin yhteinen muistotilaisuus. Suomen itsenäisyyttä juhlistettiin ilmeisesti viimeisen kerran mainitulla tavalla itsenäisyyspäivän aattona 1970.

Teinikunta hoiti myös useina vuosina rahankeräystä yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Teinien rahankeräykset suuntautuivat aluksi savolaisen kulttuurin edistämiseen. Keräyskohteina olivat Pohjois-Savon kulttuurirahasto lukuvuosina 1963–65 ja Helsingin yliopiston savolainen osakunta lukuvuosina 1965–67. Tämän jälkeen kohteet muuttuivat valtakunnallisiksi.

Oppilaille mieleisiä olivat teinikunnan vuosina 1962–1970 järjestämät suuret kutsukonvat, joita järjestettiin aina kevättalvella. Ensimmäinen ”Kuopparysäys” kokosi Kuoppakankaan Yhteiskoulun tiloihin varkautelaisia, leppävirtalaisia ja joroislaisia nuoria 700. Seuraavina vuosina konvaan osallistui yleensä noin 800 nuorta. Huipentumana oli vuoden 1967 konva, jolloin paikalla oli peräti 1000 nuorta. Kuopparysäys tarjosi seudun nuorille mahdollisuuden nähdä ja kuulla ajan pop-musiikin tähtiä. Nuoriin teki suuren vaikutuksen muun muassa ajan ykkösesiintyjiin kuuluneen Dannyn saapuminen urheilu-Volvollaan viihdyttämään nuorisoa. Isojen kutsukonvien loppumisen syitä voi arvailla. Taustalla saattavat olla lisääntyneet järjestysongelmat lähes 1000 nuoren illanvietoissa – olihan keskialut ilmaantunut ruokakauppoihin vuoden 1969 alussa. Järjestysongelmiin viittaisi myös se, että kouluhallitus lähetti vuonna 1970 abiturienttien penkkareihin liittyneen ”paimenkirjeen” lukioille. Kirjeen mukaan kouluilla ei ollut velvollisuutta järjestää ja valvoa penkkareita koulutiloissa. Varkauden Tori-torppa täyttikin pian isojen konvien loppumisen aiheuttaman tyhjiön. Koululla järjestettiin jatkossa enää pienempiä konvia.

”Vanhojen” ja abiturienttien perinteet

Kuoppakankaan yhteiskoulun lukiolaiset omaksuivat perinteitä Varkauden yhteislyseolaisilta, tosin karsitussa muodossa. Abiturientit tekivät ainakin vuodesta 1964 lähtien ennen koulusta lähtöä yhteisen ison freskon, jossa oli jokaisesta abiturientista ja luokanvalvojasta valokuva ja henkilön luonnetta tai ominaisuuksia kuvaava naseva teksti.



Osa Kuoppakankaan Yhteiskoulun freskosta vuodelta 1964

Penkkariajelu kuorma-auton lavalla kuului myös asiaan. Abiturientit julistivat koulusta lähtöään meluisalla kiertoajelulla kaupungin keskustassa säästä riippumatta. VII-luokkalaiset järjestivät abiturienteille potkukonvan, jossa jokaiselle abiturientille esitettiin humoristissävytteinen laulu. Lauluja esitettiin myös opettajista, jotka olivat pääsääntöisesti paikalla. Opettajakunta esitti juhlissa omaa ohjelmaa. Esimerkiksi vuonna 1967 opettajat esittivät ”Mustalaisleirin”. Abiturienttien lähdön jälkeen kouluun jäänyt vanhin ikäluokka, ”Vanhat”, pukeutui arvolleen sopivasti, mutta vanhojen tanssia ei vielä 1967 ollut. Vanhojen tanssin alku ajoittuu vuosien 1967 ja 1973 väliseen aikaan.

Kouluneuvosto

Koulunuorisonkin 1960-luvun lopulla tavoittanut yhteiskunnallinen aktivoituminen näkyi teinikunnan toiminnassa. Ajan iskulauseena oli ”koululaitoksen demokratisoiminen” – oppilaiden oli saatava lisää vaikutusvaltaa koulujen päätöksenteossa. Lukuvuonna 1968–69 Yhteiskoulun teinikunta teki aloitteen kouluneuvoston perustamisesta. Teinikunnan puitteissa koulussa toimi lukuvuonna 1971–72 erityinen ”Koulupoliittinen kerho”. Teinikunta pitikin tärkeimpänä tehtävänä ”oppilaiden koulupoliittisen tietoisuuden lisäämistä”. Tämä enteili valmistautumista kouluneuvostojen aikaan. Kouluneuvostoja koskeva laki säädettiin vuoden 1972 lopussa, ja ensimmäiset vaalit pidettiin jo seuraavan vuoden helmikuussa. Kuoppakankaan Yhteiskoulussakin oppilasehdokkailla oli puolueittain vaaliliitot. Äänestämässä kävi opettajista 88,9 prosenttia, 16 vuotta täyttäneistä oppilaista 85,6 prosenttia ja alle 16-vuotiaista oppilaista 85,3 prosenttia. Valitettavasti toimintakertomuksesta ei ilmene vaaliliittojen nimiä ja kannatusta. Vaalikamppailujen aikana puoluepolitiikka näytti

rantautuneen kouluun ja odotukset uudistuksista olivat korkealla. Kouluneuvostojen työ oli kuitenkin käytännössä arkista. Esimerkiksi lukuvuonna 1973–74 kouluneuvostot käsittelivät rangaistusasioita, päättivät koevarauslistojen käyttöön otosta ja edistivät ruokailulippujen myyntiä. Seuraavana lukuvuonna kouluneuvosto anoi yhdessä vanhempainneuvoston kanssa Varkauden kaupunginhallitukselta ilmaista kouluruokailua myös lukiolaisille.

Kerhot – tietoa ja maailmankuvan avartumista

Kuoppakankaan Yhteiskoulussa toimi runsaasti erilaisia kerhoja. Oppilaiden valittavana oli musiikki-, tanssi-, urheilu- ja valokuvaus- ja kaitafilmikerhojen ohella myös lukuaineisiin liittyviä kerhoja. Näistä mainittakoon fysiikan, kemian, matematiikan, englannin ja venäjän kerhot. Lukuaineisiin liittyvät kerhot olivat ainakin osittain tukiopetuksen antamista varten ja mitä ilmeisimmin pääasiassa keskikoululuokkien oppilaita varten. Kuitenkin esimerkiksi fysiikan kerholaiset olivat VI-luokkalaisia ja he käsittelivät lukion oppimäärää laajemmalle meneviä asioita. Yhteiskunnallis-taloudellisen kerho toimi koulussa lukuvuosina 1965–70. Kerhossa pidettiin alustuksia ja keskusteltiin ajankohtaisista poliittisista ja taloudellisista kysymyksistä. Kerho varmasti omalta osaltaan antoi valmiuksia vuosikymmenen lopun teinikunnan poliittiseen aktivoitumiseen.

Kerhoista biologian ja tähtitieteenkerho Andromedan toiminta oli vilkkainta. Luonto-Liittoon kuulunut Andromeda oli alkuvuodet yhteinen Varkauden Yhteislyseon kanssa. Kerholaiset tekivät lintu- ja kasviretkiä Varkauden lähiympäristössä sekä maantieteeseen ja biologiaan liittyviä kartoituksia. Kerhon puitteissa koulun oppilaat pääsivät myös opintoretkeille kotimaahan ja ulkomaille. Kerho teki vuosien 1962–64 kesinä retkiä luonnonsuojelualueille Pohjois-Karjalaan, Kainuuseen ja Tunturi-Lappiin, Kolille, Vierumäelle ja Kuusamoon. 1960-luvulla matkailu Suomesta ulkomaille oli vielä varsin harvinaista. Andromeda teki kuitenkin opintoretkiä vuosien 1965–70 kesinä Suomen kohteiden ohella Ruotsiin, Norjaan, Tanskaan ja Leningradiin. Vielä lukuvuonna 1970–71 Andromedalla oli toimintaa. Tuolloin se järjesti koulun luonnonsuojeluviikolle saastenäyttelyn ja osallistui valtakunnalliseen Alkon ja Luonto-Liiton järjestämään roskaantumistutkimukseen. Tämän jälkeen kerhon toiminta hiipui.

Yhteiskoulussa toimi lukuvuodesta 1961–62 aina 1960- ja 70-luvun vaihteeseen saakka Teinikilta eli kristillinen teinikerho. Se järjesti mm. illanviettoja retkiä ja yhteistilaisuuksia Varkauden yhteislyseon teinikillan ja seurakuntanuorten kanssa. Lukuvuonna 1966–67 oppilaita osallistui Savonlinnan ja Kuopion kristillisille päiville.

Hengen ja ruumiin kulttuuri

Kuoppakankaan Yhteiskoulu pyrki edistämään oppilaiden taideharrastuksia. Koulussa oli tarjolla valinnaisaineena kuoro- ja soitinyhtyetunnit lukuvuodesta 1960–61 alkaen. Vuosittain koulun juhlissa esiintyikin oman koulun kuoro ja orkesteri. Kuoro saavutti valtakunnallistakin menestystä. Varkauden Yhteiskoulun teinikuoro (lukiolaisia) sijoittui lukuvuonna 1967–68 Suomen kulttuurikilpailuissa Tampereella kuudenneksi. Koulussa järjestettiin myös useana vuonna "henkisiä kilpailuja", jossa lajeina olivat lausunta, laulu, pianonsoitto ja kuvaamataito. Isommista produktioista mainittakoon lukuvuonna 1974–75 esitetty lapsiooppera "Kukkaro", jonka laulajat olivat alaluokkalaisia mutta orkesteri koostui lukiolaisista. Musiikin opetuksesta vastasi Nelly Lindroth.

Urheilutoiminta oli vilkasta. Yhteiskoulun poikien joukkueet pelasivat alkuvuosina ystävyysotteluita jääkiekossa, kori- ja jalkapallossa Varkauden Yhteislyseon ja

kauppaoppilaitoksen sekä Pieksämäen yhteiskoulun kanssa. Lukuvuodesta 1964–65 poikien joukkue osallistui oppikoulujen jääkiekko- ja koripallocupiin ilman mainittavaa menestystä. Lukuvuonna 1971–72 poikien joukkue osallistui ensimmäisen kerran oppikoulujen lentopallocupiin. Seuraavana vuonna joukkue pääsi toiselle kierrokselle mutta hävisi ottelun Minna Canthin yhteiskoululle, joka voitti koko cupin.

Yhteiskoulun Tyttöjen joukkue osallistui säännöllisesti oppikoulujen pesäpallocupiin. Lukuvuonna 1963–64 tyttöjen joukkue voitti Varkauden Yhteislyseon joukkueen ja pääsi jatkoon. Lukuvuonna 1964–65 joukkue saavutti pesäpallocupissa hopeaa hävittyään loppuottelun Turun tyttölyseolle.

Yhteiset kulttuuritilaisuudet ja Kansainvälinen toiminta

Kuoppakankaan Yhteiskoulussa järjestettiin vuosittain erilaisia kulttuuritilaisuuksia: konsertteja, lausuntaa, teatteria ja elokuvia. Monet Suomen eturivin taiteilijat kävivät tuomassa kulttuurin tuulahduksia oppilaille ja opettajille. Esimerkiksi lukuvuonna 1961–62 koululla vierailivat lausuntataiteilija Yrjö Jyrinkoski ja laulaja Martti Tuloisela. Lukuvuonna 1964–65 oli kouluteatterin vierailunäytelmä, Heimo Haiton viulukonsertti ja Martti Tuloiselan laulukonsertti. Lukuvuonna 1968–69 koululla esiintyi kaksi koulujen musiikkikeskuksen yhtyettä, lausuntataiteilija Koivisto ja Varkauden musiikkiyhdistyksen orkesteri. Lisäksi osa oppilaista kävi Varkauden teatterissa katsomassa näytelmän "Anu ja Mikko". Lukuvuonna 1971–72 Matti Koskialan trio konsertoi, KOM-teatteri esitti keskikoulun viimeisille ja lukioluokille näytelmän "Yrjö Nipanen" ja Varkauden orkesteri konsertoi. Koulun viimeisenä toimintavuonna 1974–75 kulttuuritarjonta näytti seuraavalta: Hannu ja Tuulikki Lehtisen konsertti, laulutaiteilija Jorma Hynnisen vierailu, Liperit -yhtyeen konsertti, Tapiola Big Bandin konsertti, kolmen varkautelaisen Gospel-yhtyeen konsertti, Praesens-ryhmän vierailu sekä elokuvaesitys "Vanhaa ja uutta Karjalaa".

Koulu näyttää panostaneen yhteisiin kulttuuritilaisuuksiin. Tilaisuudet olivat oppilaille maksullisia mutta todennäköisesti koulukin osallistui kustannusten maksamiseen. Tietysti on huomattava, että Yhteiskoulussa oli keskikoulu- ja lukioluokat eli 900–1000 oppilasta. Verrattain pienellä rahallisella panostuksella oppilasta kohti saatiin vaihtelua arkiseen opiskeluun. Ennen kaikkea oppilaat saivat kuitenkin mahdollisuuden tutustua erilaisiin taidemuotoihin. Koulu täytti siten yhtä sen keskeistä tehtävää: kulttuuritraditioiden siirtämistä uusille ikäluokille.

Andromeda-kerho oli tarjonnut jäsenilleen mahdollisuuksia päästä opintoretkille Pohjoismaihin ja Leningradiin. Ensimmäinen virallinen koululaisvierailu ulkomaille tapahtui toukokuussa 1971. Varkauden Pohjola-Norden ry. järjestämälle koululaisvierailulle Varkauden ruotsalaiseen ystävyyskaupunkiin Sandvikeniin osallistui kahdeksan VI- ja VII-luokkien oppilasta ruotsin lehtorin johdolla.

KUOPPAKANKAAN LUKIO

Yleinen kehitys

Varkaus siirtyi 1.8.1975 peruskoulujärjestelmään 1.8.1975, mikä merkitsi keskikoulujen liittämistä peruskouluun ja lukioiden itsenäistymistä. Kuoppakankaan Yhteiskoulusta tuli **Kuoppakankaan lukio** ja Kuoppakankaan yläaste. Samalla iltakoulu muuttui Kuoppakankaan lukion iltalinjaksi. Kuoppakankaan lukion rehtoriksi jo Yhteiskoulun rehtorina toiminut Hele Hätönen ja hänen jälkeensä työtä jatkoi Jaakko Hendolin vuodesta 1994.

Oppilasmäärät jatkoivat kasvuaan. Ennätys on lukuvuodelta 1983–84, jolloin Kuoppakankaan lukiossa oli 313 oppilasta yhteensä 21 luokassa. Tämän jälkeen Varkauden ikäluokat alkoivat pienetä. Kun Joroinen sai oman lukion vuonna 1985, vähentyi Kuoppakankaan lukion oppilasmäärä. Joroisista oli ollut kotoisin noin 25 prosenttia lukion opiskelijoista.

Vuonna 1982 lukioissa siirryttiin jaksotyöskentelyyn kurssimuotoisin oppimäärin. Uusien koululakien mukaiset opetussuunnitelmat otettiin käyttöön lukuvuoden 1986–1987 alusta.

Lukuvuonna 1994–95 kevään ylioppilaskirjoitusten arvosanojen keskiarvo oli parhaita koulun historiassa. Vain keväällä 1973 ne olivat olleet yhtä hyviä kuin tuona vuonna. Ylimääräiset kirjoitusaineet huomioiden tulos oli paras ja selvästi maan keskiarvoa korkeampi.

”Vanhojen” ja abiturienttien perinteet

Abiturienttien ja ”vanhojen” perinteet siirtyivät pääpiirteittäin Kuoppakankaan Yhteiskoulusta Kuoppakankaan lukioon. Jokainen abiluokka suunnitteli ja valmisti huolellisesti oman freskon, jossa oli johonkin teemaan liittyen kuvat oppilaista ja luokanvalvojasta sekä osuva henkilöön liittyvä lyhyt teksti. Potkukonvat pidettiin kouluntiloissa, ja niihin osallistui oppilaiden ohella opettajakunta. Lukion 2. luokkalaiset esittivät lauluja abiturienteista ja opettajista. Opettajia koskeva lauluperinne jatkui 1990-luvun alkuun saakka. Abiturienttien abiajelu rekoilla kuului asiaan. Ajoreitti suuntautui kaupungin keskustan läpi Päiviönsaaren lukion edustalle, jossa käytiin tervehtimässä kilpailevaa koulua. Abit viettivät penkkareitaan 1980-luvun alusta lähtien naapurikaupungeissa. Esimerkiksi 1984 Kuoppakankaan ja Päiviönsaaren lukioiden abiturientit suuntasivat Joensuuhun Kimmeliin tilausajobusseilla. Paikalle oli myös 5–6 muun lukion abiturientteja Pohjois-Karjalasta ja Pohjois-Savosta. Abiristeilyperinne rantautui Kuoppakankaan lukioonkin 1990-luvun alussa.

Vanhojen päivään kuului itsestään selvästi arvokas pukeutuminen, johon oppilaat panostivat vuosi vuodelta yhä enemmän. Kokonaisuuden viimeisteli työillä tyylikäs kampaus. Liikunnanopettajat vastasivat vanhojen tanssin opetuksesta ja ohjauksesta. Vanhojen tanssin suosio kasvoi, joten lukuvuodesta 1988–89 lähtien alkoivat yleisöesitykset. Vanhojen päivä päättyi illanviettoon jossakin lähikunnassa sijaitsevassa vuokratussa huvipaikassa. Ohjelmana oli musiikkia, tanssia ja viihtymistä.

Kouluneuvosto, oppilaskunnan hallitus ja tukioppilastoiminta

Kouluneuvostoissa oppilaat saivat mielipiteitään kuuluviin koulutyöhön liittyvässä päätöksenteossa. Kouluneuvostojen tehtäviin kuului mm. koulun järjestyssääntöjen uusimiseen osallistuminen ja erilaisten rangaistusasioiden käsittely. Kouluruokailun maksullisuus ja matkakustannukset olivat lukiolaisia rasittavia menoeriä. Epäkohdan

poistamiseksi Kuoppakankaan lukio ja Päiviönsaaren lukio yhdistivät voimansa. Molempien lukioiden kouluneuvostot ja vanhempainneuvostot anoivat lukuvuonna 1978–79 Varkauden kaupunginhallitukselta ilmaista ruokailua lukiolaisille. Naapurikunnat olivat nimittäin maksaneet jo usean vuoden ajan Varkauden lukioissa opiskelevien kuntalaistensa kouluruokailun. Varkautelaiset lukiolaisetkin pääsivät nauttimaan maksuttomasta kouluruoosta vuoden 1980 alusta lähtien. Lukuvuonna 1981–82 esitetty anomus lukiolaisten matkakustannusten korvaamista toteutui seuraavana lukuvuonna. Yhteistyö jatkui vielä, kun Kuoppakankaan ja Päiviönsaaren kouluneuvostot ja vanhempainneuvostot esittivät Joroisten ja Kangaslammin koululautakunnille, että lukioissa opiskelevien kuntalaisten matkakustannukset korvattaisiin täysimääräisesti. Kouluneuvostojen aika kuitenkin päättyi elokuun alussa 1985. Uudet koululait astuivat voimaan, ja lakien mukaisesti kouluneuvostot lakkautettiin.

Tilalle nousivat lukioiden oppilaskunnat. Kuoppakankaan lukion oppilaskunta aktivoitui lukuvuodesta 1986–87. Se pyrki tuomaan oppilaiden näkökulman koulukäytänteisiin – esimerkkinä tästä oli anomus oppilaslokerosta. Vuosittain oppilaskunnan hallitus organisoii Taksvärkin ja SPR:n keräykset. Kävivätpä oppilaskunnan hallituksen jäsenet kertomassa yläasteen 9. luokkalaisille lukiosta peruskoulun jälkeisenä opiskelumahdollisuutena. Luonnollisesti kouluviihtyvyyden parantaminen oli keskeistä oppilaskunnan toimintasarkaa. Viihtyvyyden lisäämiseksi lukion oppilaskunnan hallitus järjesti yhdessä Kuoppakankaan yläasteen oppilaskunnan hallituksen kanssa pukeutumispäiviä vapun aattona 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa. Lukuvuonna 1988–89 oppilaskunta aloitti myös jäätelön ja suklaan myynnin. Oppilaskunnan hallitus oli myös mukana järjestelemässä Vanhojen tanssin yleisönäytöksiä, jotka alkoivat lukuvuonna 1988–89.

Lukuvuonna 1992–93 oppilaskunta järjesti syyskuun alussa 15 minuutin ”opintoseisauksen”, jolla oppilaskunta protestoi lukioon kohdistuvia määrärahaliekkauksia sekä tuki Suomen lukiolaisten liiton kamppailua lukukausimaksuja vastaan.

Kuoppakankaan lukiossa yritettiin aloittaa oppilaiden henkisen tukemiseen tähdännyt tukioppilastoiminta lukuvuonna 1975–76, mutta vain kolmasosa luokista oli kiinnostunut aiheesta. Seuraavana lukuvuonna toiminta kuitenkin alkoi Mannerheimin lastensuojeluliiton toimesta. Luokilta valitut tukioppilaat koulutettiin tehtäviinsä Kansalaisopistossa järjestetyssä koulutuksessa.

Hengen ja ruumiin kulttuuri

Kuoppakankaan lukion vuotuisissa juhlissa esiintyi säännöllisesti kuoro ja orkesteri. Varsin monet koulun oppilaat opiskelivat Varkauden musiikkiopistossa ja he saattoivat antaa musiikillisen panoksensa koulun juhlissa. Koska samassa rakennuksessa toimi lukion ohella yläaste, olivat kuoro ja orkesteri käytännössä yhteisiä. Orkesterin vahvuus oli 1980-luvun alkuvuosina 10–15 soittajaa. Lisäksi lukion kuoro muodosti musiikin valinnaisaineen, joka mahdollisti kuoron harjoittelun. Lukuvuoden 1977–78 itsenäisyyspäivän juhlassa esiintyi myös opettajien ja oppilaiden yhteinen kuoro. Kuorolaulun suosiota osoittanee, että lukuvuonna 1983–84 perustettiin kuoron rinnalle uusi viihdekuoro. Esimerkkinä kuoron ja orkesterin esiintymisistä kouluyhteisön ulkopuoliselle yleisölle voi mainita lukuvuonna 1987–88 ”Love me Tender”-konsertin huhtikuussa.

Teatteritaiteessa tapahtui aktivoituminen 1990-luvun alussa. Lukuvuoden 1990–91 joulukuussa koulun näytelmäkerho esitti "Pikku prinssin". Näytelmä sisälsi myös oppilaiden esittämää musiikkia. Lukuvuonna 1992–93 lukion ilmaisutaidon ryhmä esitti näytelmät "Skin" ja Ulle Vaarnamon "Zikhi bara nastar".



Varkauden lukion opiskelijoita Showtime-musiikkiteatteriesityksen jälkimainingeissa 2002

Kuoppakankaan lukion joukkueet saavuttivat lentopallossa menestystä. Lukuvuonna 1982–83 tyttöjen lentopallojoukkue sai lukioiden SM-kilpailussa hopeaa. Joukkue oli myös seuraavana vuonna toiseksi paras tyttöjoukkue. Poikien menestys ei ollut aivan yhtä hyvää. Poikien lentopallojoukkue selviytyi 1982–83 lukioiden tasokkaassa sarjassa 10 parhaan joukkoon. Lukuvuonna 1990–91 poikien lentopallojoukkue osallistui Koululiikuntaliiton 48 joukkueen sarjaan. Tulos oli mainio, sillä joukkue sijoittui sarjassa neljänneksi.

Yhteiset kulttuuritilaisuudet ja kansainvälinen toiminta

Kuoppakankaan lukiossa jatkui koulun yhteisten kulttuuritilaisuuksien perinne. Kouluneuvosto päätti tilaisuuksista, joita oli vuosittain viidestä kuuteen. Kulttuuritarjonta muodostui klassisesta musiikista, pop-musiikista, gospel-musiikista, lausuntataiteesta ja teatteriesityksistä. Musiikkiesityksistä mainittakoon lukuvuodelta 1978–79 Kuopion kaupunginorkesteri, seuraavalta vuodelta Oiling boiling -yhtyeen, Rüsselsheimin hanuriorkesterin ja hengellisen musiikin Logos-trion konsertit. Lukuvuonna 1982–83 koululla vieraili esiintymässä kaksi gospel-yhtyettä, legendaarinen Jussi & the Boys, Varkauden hanuristit sekä musiikkiopiston opettajat ja oppilaat, lukuvuonna 1988–89 pianisti Izumi Tateno ja 1992–93 Pekka Ruuska. Teatteri- ja tanssitarjontaa olivat esimerkiksi lukuvuoden lukuvuoden 1980–81 Penniteatterin pantomiimiesitys "Paras ystävä", lukuvuoden 1983–84 Ahaa-teatterin vierailu, tanssiteatteri Aurinkobaletin esitys "Kulttuurit kohtaavat" lukuvuonna

1987–88 sekä lukuvuoden 1994–95 tanssiteatteri Minimim ”Oppitunti lukiolaisille” sekä näyttelijä Kari Suhosen modernisoitu Kullervo-monologi.

Kansainväliset yhteydet alkoivat vilkastua Kuoppakankaan lukiossa varsinaisesti 1980-luvulla. Koululla vieraili lähes vuosittain ulkomaisia luennoitsijoita ja koulussa oli ulkomaisia vaihto-oppilaita. Myös Kuoppakankaan lukiota lähti oppilaita ulkomaille vaihto-oppilasvuodeksi. Laajempimuotoinen kansainvälinen toiminta käynnistyi lukuvuonna 1982–83. Toukokuussa 10 Kuoppakankaan ja 10 Päiviönsaaren lukion 2. luokkalaista piti leirikoulun Varkauden tanskalaisessa ystävyyskaupungissa Nakskovissa. Leirikoulun tukijoina olivat Pohjola-Norden ja Varkauden kaupungin nuorisotoimi. Seuraavana lukuvuonna 20 oppilasta ja kaksi opettajaa osallistui Espoon Hanasaassa ruotsalais-suomalaiseen leirikouluun. Toukokuussa 15 oppilasta vieraili Varkauden ruotsalaisessa ystävyyskaupungissa Sandvikenissa ”Suomi-viikolla”. Tukijoina olivat tässäkin hankkeessa Pohjola-Nordenin Varkauden osasto ja Varkauden kaupungin nuorisotoimi. Lukuvuonna 1988–89 lukion oppilaita vieraili Ukrainassa. Vierailu oli ilmeisen onnistunut, koska Kouluhallituksen pääjohtaja Erkki Aho lähetti erikseen kiitoskirjeen Kuoppakankaan lukioon:

”Koululaisten Ukrainan matkan aikana 9.9.–18.9. 1988 koulunne mukana olleet oppilaat käyttäytyivät niin aktiivisesti ja hyvin, että heitä voi pitää esikuvallisina Suomen koululaitoksen edustajina ulkomailla.”

VARKAUDEN LUKIO

Lukion synty ja opetus lukiossa

Varkauden kaupungin virkamiesjohto ja poliittiset päättäjät alkoivat 1990-luvun alussa pohtia Päiviönsaaren ja Kuoppakankaan lukion yhdistämistä. Kaupungin taloustilanne oli heikentynyt, ja kaupunki joutui tiukalle säästökuurille. Kaikkien koulujen, myös lukioiden, resursseja leikattiin. Opetusryhmien kokoa suurennettiin ja henkilöstöä houkuteltiin palkattomiin lomiin. Toisaalta myös lukioon pyrkivien määrä oli vähentynyt. Varkaudessa ikäluokkien koko oli pienentynyt, eivätkä joroislaiset hakeneet enää Varkauden lukioihin, koska Joroisissa oli toiminut vuodesta 1985 oma lukio.

Päiviönsaaren lukion ja Kuoppakankaan lukion opettajakunnat vastustivat lukioiden yhdistämistä. Vastustus perustui osaksi koulujen perinteisiin ja osaksi pelkoon suurlukiossa ilmaantuvista ongelmista. Kaupunginvaltuusto päätti kuitenkin joulukuussa 1993, että kaksi lukiota yhdistetään **Varkauden lukioksi** lukuvuoden 1995 alusta. Koulu päätettiin sijoittaa Kuoppakankaan lukion tiloihin, jotka saneerattaisiin ajanmukaisiksi. Samalla päätettiin, että lukiossa otetaan käyttöön uusi luokkiin jakamaton opetussuunnitelma. Lukiolle luvattiin taata riittävästi resursseja monipuolisen kurssitarjonnan toteuttamiseksi. Lukion rehtoriksi valittiin Jaakko Hendolin (1995–2002).

Ensimmäisenä lukuvuotena lukiossa oli 477 oppilasta ja 15 ryhmää. Päiviönsaaren lukiossa opiskelunsa aloittaneet lukion kolmannen vuosikurssin oppilaat opiskelivat vielä vanhassa koulussa. Syyskuussa 1995 alkanut lukiorakennuksen korjaustyö jatkui syyslukauden 1996 loppuun. Uusittu rakennus vihittiin virallisesti käyttöön helmikuussa 1997.

Varkauden lukiossa uusina toimintamuotoina ovat olleet erilaiset projektit. Koulu oli mukana 1990-luvun loppuvuosina valtakunnallisessa LUMA-hankkeessa, jonka tarkoitus oli tehostaa luonnontieteiden ja matemaattisten aineiden kokeellista opetusta. Suomen jäsenyys Euroopan unionissa avasi mahdollisuuksia myös kouluille. Varkauden lukio toteutti yhdessä irlantilaisen ja italialaisen lukion kanssa musiikkiteatteriprojektin vuosituhaten vaihteessa. Osana kielten opiskelua ja kansainvälisyyskasvatusta Ranskan, Saksan ja Espanjan opiskelijat ovat tehneet lähes vuosittain leirikoulumatkoja. Yhteiskuntaopin valinnaiskurssi "Eurooppalaisuus ja Euroopan unioni" -ryhmä osallistui vuoden 2008 keväällä Euroopan unionin rahoittamaan Euroscola-hankkeeseen ja vieraili opintoretellä Strasbourgissa.



Varkauden lukion opiskelijoita opintomatalla Strasbourgissa 2008

Varkauden lukion oppilaskunnan hallitus on pyrkinyt lisäämään opiskelijoiden kouluviihtyvyyttä. Oppilaskunnan hallitus ylläpiti yhdessä lukion vanhempainyhdistyksen kanssa koulukahviota vuoden 2004 loppuun saakka. Kahvio menestyi taloudellisesti hyvin, ja sen liikevaihto oli noin 30 000 euroa vuodessa. Erimielisyydet verottajan kanssa johtivat vaikeuksiin. Verottajan mukaan oppilaskuntaa ei voinut pitää yleishyödyllisenä yhteisönä, minkä vuoksi kahvion voitosta oli maksettava veroa. Tämä johti kahvion toiminnan lopettamiseen.

Verrattain lyhyen historiansa aikana Varkauden lukio on saavuttanut menestystä urheilussa. Lukion poikien joukkue voitti Koululiikuntaliiton lentopallo-sarjan vuosina 2003 ja 2004 sekä oli 2005 hopealla. Kaukalopallossa koulun joukkue voitti kultaa vuonna 2005. Lisäksi lukion oppilaat ovat saavuttaneet yleisurheilussa, hiihdossa ja judossa mitaleita.

Perinteet ja tulevaisuus

Vanhat Päiviönsaaren ja Kuoppakankaan lukioiden perinteet siirtyivät pääpiirteittäin Varkauden lukioon. "Vanhojen" traditiot ovat säilyneet ja kenties vahvistuneetkin. Lukion 2. luokkalaiset ovat panostaneet vuosi vuodelta yhä enemmän omaan juhlapäiväänsä. Abiturienttien perinteet ovat 2000-luvulla köyhtyneet. Varkauden yhteiskoulun ajoilta 1930-luvulta peräisin oleva abien freskoperinne on kenties katkeamassa. Ilmeisesti luokattomassa lukiossa ei synny riittävästi yhteisöllisyyttä ja vastuunkantamishalua freskojen valmistamiseksi. Varkauden Yhteislyseossa vuodesta 1949 lähtien perinteenä ollut abien purpuri esitettiin viimeksi helmikuussa 2007.

Jaakko Hendolinin jäätyä eläkkeelle Varkauden lukion rehtorina on toiminut vuoden 2002 helmikuusta lähtien Pasi Leinamo. Lukion johtaminen on tarjonnut haasteita. Lukion oppilasmäärä on pienentynyt vähitellen, ja Varkauden kaupunki on jatkanut lukion resurssien vähentämistä. Oppilasmäärän väheneminen on johtunut ikäluokkien pienentymisestä ja siitä, että vuosittain vain noin kolmasosa ikäluokasta on jatkanut peruskoulun jälkeen lukiossa. Varkauden lukion nykyinen oppilasmäärä on 319 ja opetusryhmiä on 11. Lukion pitkäjänteisen kehittämisen turvaamiseksi Varkauden kaupunki luopui lukion ylläpitämisestä ja Varkauden lukio siirtyi osaksi Savon koulutus kuntayhtymää tammikuun alussa 2009. Lukion pitkistä ja arvokkaista perinteistä voisi ammentaa voimia tässä uudessa tilanteessa!



Varhaisimpia freskoja Varkauden Yhteiskoulusta vuodelta 1932

OPPILASMÄÄRÄÄ KOSKEVAT TILASTOT

Varkauden Suomalainen Yhteiskoulu / Varkauden Yhteiskoulu

Lukuvuosi	Oppilaita	Oppilaita lukioluokilla
1922–23	125	-
1930–31	228	ei tietoa
1940–41	285	42
1945–46	657	76
1946–47	595	83

Varkauden Yhteislyseo

Lukuvuosi	Oppilaita yhteensä	Oppilaita lukioluokilla
1948–49	605	126
1951–52	557	116
1959–60	850	205
1964–65	827	241
1969–70	789	203
1974–75	802	261

Päiviönsaaren lukio

Lukuvuosi	Oppilaita
1975–76	269
1980–81	286
1985–86	274
1990–91	230
1994–95	192

Kuoppakankaan Yhteiskoulu

Lukuvuosi	Oppilaita yhteensä	Oppilaita lukioluokilla
1961–62	610	27
1964–65	723	169
1969–70	767	221
1974–75	796	236

Kuoppakankaan lukio

Lukuvuosi	Oppilaita
1975–76	271
1980–81	299
1985–86	295
1990–91	209
1994–95	208

LÄHTEET

Painamattomat lähteet:

Varkauden Yhteiskoulun vuosikertomukset 1937–1939, 1940–1941 ja 1943–1947

Varkauden Yhteislyseon vuosikertomukset 1948–1949, 1951–1952 ja 1958–1975

Päiviönsaaren lukion vuosikertomukset 1975–1995

Varkauden Keskikoulun vuosikertomukset 1950–1959

Kuoppakankaan Yhteiskoulun vuosikertomukset 1959–1975

Kuoppakankaan lukion vuosikertomukset 1975–1995

Varkauden lukion vuosikertomukset 1995–1997

Haastattelut:

Varkauden Yhteislyseon, Päiviönsaaren lukion, Kuoppakankaan Yhteiskoulun, Kuoppakankaan lukion sekä Varkauden lukion opettajien ja oppilaiden haastattelut

Kirjallisuus:

Aaltonen Esko, Varkauden kauppalan ja kaupungin ylläpitämät oppikoulut 1950–1975. Varkaus 1975.

Kahlaajat 1963–73. Varkaus 1973.

Soikkanen Hannu, Varkauden historia. Helsinki 1963.

Lehdet:

Varkauden Lehden artikkelit